

Mırzabekov Cambul Ergaraoğlu'un Felsefe ve Siyaset Bilimi Fakültesi Felsefe Bölümünde ve 6D020100-Felsefe alanında (PhD) doktora unvanını almak için hazırladığı "M. H. Dulati'nin felsefi dünya görüşünde Türk uygarlığının kültürel ve tarihi değerleri" adlı tezi üzerine yurt dışı danışmanın görüşü aşağıdadır:

Yurtdışı Danışman Görüşü

Modern Türk dünyası, büyük düşünür Muhammed Kadir Dulati'nin doğal bir zihinsel alanıdır. Şair, tarihçi, etnograf, kamusal figür, XVI yüzyıl filozofu olarak düşünür, Türk kültürünün refahı, gelişimi ve oluşumu üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. "Tarikh-i Rashidi" şiiri ve "Zhahan-nama" adlı şiirleri gelecek nesle bıraktığı Türk halkının ortak tarihi, felsefi ve edebi değerleri arasındadır. Bu eserlerde Türk değerlerinin özünün ve öneminin analizi günümüz toplumu ve sağduyumuza ışık tutmaktadır.

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı N. A. Nazarbayev, "Geleceğe Yönelim: Manevi Yenileme" başlıklı makalesinde, ulusal yasalara dayanan ulusal kalkınmanın uygulanması gereğini vurgulamış ve ulusal bilinç modernizasyonunun ana yönlerini önermiştir. Bu anlamda tarihlerini derinden takdir edebilen nesiller sonsuza dek var olacaktır. Bugünün gücünün, küreselleşme çağında ulusal kimliği koruyan, ulusun tarihi, kültürü ve dili olduğu açıktır. Bugün Kazak ve diğer Türk ülkelerinin karşı karşıya olduğu en önemli konulardan biri orijinal kültürümüzün kadim temellerinin derinlemesine incelenmesi gerektiğidir.

Bu tezde, kökleri derinde olan Türk medeniyetinin kültürel ve tarihi değerler sistemi, orta çağ büyük düşünürü Muhammed Kadir Dulati'nin düşünceleri ışığında incelenmiştir. Özellikle, Türk medeniyetinin küreselleşme, ulusal kültürün gelişimi ve Muhammed Kadir Dulati'nin mirasının derin felsefi içeriğini analiz etme yolları bağlamında Kazakistan toplumunun güncel konularının çözümünde çok önemli bir katkı sağladığı ileri sürülmektedir.

Tez, Muhammed Kadir Dulati'nin oynadığı yaratıcı rolü, bağımsız devletin manevi-sosyal sorunlarını çözenin felsefi önemi, manevi-ahlaki yetiştiriminin felsefi içeriğini tartışmaktadır. Çalışma, Muhammed Kadir Dulati'nin çalışmalarında manevi öneminin günümüzde bile büyük güncelliğe sahip olduğunu ve bilimsel bakış açılarını ortaya çıkartmaktadır. Çalışma günümüz nesillerine büyük bir düşünürün görüşlerini aktarmaktadır. Ortaya konan fikirler Muhammed Kadir Dulati'nin günümüz Kazak ve Türk kültürleri ve gelecek kuşakları için yaratıcı ve manevi düşüncelerin önemini yansıtmaktadır. Tez sahibi ise günümüzün karmaşık dini durumundaki çalışmaları eksik değerlendirildiğini düşünmektedir.

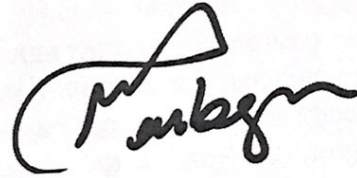
Bu tezde Dulati'nin felsefesi çalışmasının önemi dikkate alınarak etik görüşlerinin bireysel özellikleri gösterilmiştir. Özellikle İslam teolojisi ve estetikle iç içe olan bağlantıları sergilenmiştir. Burada ele alınan kökler Türk dünya görüşünden, bunların sürekliliğinden, şiirsel biçimlerdeki ifadelerden ve özdeyişlerden esinlenmektedir. Avrupa'ya benzemeyen bu Türk- Kazak etik kavramlar sisteminin ahlaki yansımaları kendi yaşam deneyimleriyle ilişkisi ve sunduğu fikirlerin tarihsel temelleri ele alınmıştır. Düşününürün bu özgün görüşleri «Tarikh-i Rashidi» metinlerinde ve yerli-yabancı filozofların görüşleriyle ilişkilendirilmiştir.

Bu tez, insanların gelişiminde temel olan ulusal kodu ve ulusal bilinci canlandırmak için ulusal felsefe tarihi çalışmasının önemini tartışmaktadır. Aynı bakış açısından Muhammed Kadir Dulati'nin çalışmalarındaki kavramsal temelleri analiz etmiştir. Ulusal tarihin herhangi bir döneminde derin bilgi sahibi olmanın yanı sıra, onun değerli ve doğru bir değerlendirmesi, insanlar

için parlak bir gelecek vaat etmektedir. Bu nedenle Muhammed Kadir Dulati'nin felsefî görüşünün tarihsel ve felsefî önemi hakkında bu kapsamlı çalışmalara önemli bir ihtiyacı gidermektedir. Ulaşılan ana sonuç; Türk medeniyeti için uygun olanın orijinal kültürün eski başlangıçlarının kapsamlı bir araştırılması ihtiyacının ve kavramsal temellerin tanımlanmasıdır. Tez bu bakış açısı ile kültürel ve tarihi değerler sisteminin derin köklerini orta çağın büyük düşünürü Muhammed Kadir Dulati perspektifinde analiz etmektedir. Bununla birlikte küreselleşme çağında Kazakistan toplumunun gündemindeki konulara ilişkin alınacak kararlara; Türk medeniyetinin ulusal kültürü ve tarihsel değerlerini Muhammed Kadir Dulati'nin derin felsefî perspektifinin sunduğu miras ile bakmayı önermektedir. Bu anlamda tez bilimsel ve ulusal felsefenin güncel sorunları temelinde büyük önem taşımakta ve ciddi öneriler sunmaktadır.

Tüm bu görüşler ışığında tez tarafımdan savunmaya değer bulunmuştur.
Saygılarımla.

04.03.2020

Doç. Dr. Mehmet Ali
DOMBAYCI

Türkiye
Cumhuriyeti Gazi Üniversitesi, Gazi
Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal
Bilimler Eğitimi Bölümü Felsefe
Grubu Eğitimi Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi

Zaen. 2020

«Философия және саясаттану» факультетінің 6D020100 - Философия мамандығының докторанты Мырзабеков Жамбыл Ергараұлының «М.Х. Дулатидің философиялық дүниетанымындағы түркі өркениетінің мәдени-тарихи құндылықтары» атты диссертациясына

шетелдік кеңесшінің

ШКІРІ

ПАРАҚТЫҢ АРҒЫ ЖАҒЫНА
ҚАРАҢЫЗ
СМ. НА ОБОРОТНОЙ СТОРОНЕ

Қазіргі түркі әлемі - ұлы ойшыл Мұхаммед Хайдар Дулатидің табиғи ақыл кеңістігі. Ойшыл, ақын, тарихшы, этнограф, қоғам қайраткері, XVI ғасырдың философы ретінде түркі мәдениетінің өркендеуіне, дамуына және қалыптасуына үлкен ықпал еткен «Тарих-и Рашиди» кітабы мен «Жаһаннаме» поэмасы түркі халықтарының болашақ ұрпаққа қалдырған тарихи, философиялық және әдеби құндылықтарының бірі болып табылады. «Тарих-и-Рашиди» деректері бойынша диссертациялық жұмыста түркі өркениетіндегі құндылықтардың мәні мен маңыздылығын талдау біздің қазіргі қоғамымызға өте қажетті және жалпы мағыналық сипат иеленеді.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев өзінің «Болашаққа бағдар: рухани жаңару» атты мақаласында ұлттық болмысымызға негізделген ұлттық дамуды жүзеге асыру қажеттігін атап өтіп, ұлттық сананы жаңғыртудың негізгі аспектілерін ұсынды. Осы мағынада өз тарихын терең бағалай алатын ұрпақ мәңгі болады. Бүгінгі билік - жаһандану дәуірінде ұлттық бірегейлікті сақтайтын ұлттың тарихы, мәдениеті мен тілі екені түсінікті. Қазақ және басқа түркі елдерінің алдында тұрған ең маңызды мәселелердің бірі - біздің түпнұсқалық мәдениетіміздің ежелгі негіздерін терең зерттеу болып отыр.

Осы тұрғыдан алғанда, бұл диссертациялық жұмыста тамыры терең тамырланған түркі өркениетінің мәдени және тарихи құндылықтар жүйесі ортағасырлық ұлы ойшыл Мұхаммед Хайдар Дулатидің ой-пікірлері аясында талданып, зерттелді. Атап айтқанда, түрік өркениеті жаһандану, ұлттық мәдениетті дамыту және Мұхаммед Хайдар Дулати мұрасының терең философиялық мазмұнын талдау тұрғысынан қазақстандық қоғамның бүгінгі өзекті мәселелерін шешуге шешуші үлес қосады деп санаймын.

Диссертацияда Мұхаммед Хайдар Дулатидің шығармашылық рөлі, тәуелсіз мемлекеттің рухани-әлеуметтік мәселелерін шешудің философиялық мәні, рухани-адамгершілік тәрбиенің философиялық мазмұны талқыланып, ғылыми негізделеді. Зерттеу көрсеткеніндей, ұлы ойшылдың көзқарастары негізінде ұсынылған идеялар Мұхаммед Хайдар Дулатидің қазіргі қазақ және түркі мәдениеті мен болашақ ұрпақ үшін зор рухани маңызға ие. Диссертант пікірінше, ойшылдың имандылық, адам болмысы турасындағы ой-толғамдары әлі толыққанды зерделенбеген.

Бұл тұрғыда, докторант Ж.Е.Мырзабеков Дулати философиясын зерттеудің маңыздылығын ескере отырып, оның этикалық көзқарастарының жеке ерекшеліктерін көрсетеді. Атап айтқанда, олардың ислам дінімен және эстетикасымен өзара сабақтастығы көрсетілді. Мұнда қарастырылған

тұжырымдар түркі дүниетанымымен, олардың сабақтастығымен, поэтикалық формадағы өрнектермен және мақал-мәтелдермен дәйектеліп, берілген. Жұмыстан түркі-қазақ этикалық ұғымдарының моральдық көрінісі Еуропаға қарағанда, өмірлік тәжірибемен тығыз байланысты екендігін бағамдауға болады және ойшыл ұсынатын идеялардың тарихи негіздері қарастырылады. М.Х.Дулатидің осындай ерекше көзқарастары «Тарих-и Рашиди» кітабындағы тарихи деректермен және отандық және шетелдік философтардың көзқарастарымен байланысты болды.

Бұл жұмыста адамдардың дамуына арналған іргелі және ұлттық сананы ынталандыру үшін ұлттық философияның тарихын зерттеудің маңыздылығы болып табылатын Ұлттық кодекс талқыланады. Докторант Мұхаммед Хайдар Дулатидің ой-толғамдарының тұжырымдамалық негіздерін осы негізде талдады. Ұлттық тарихтың кез келген кезеңінде терең білімге қосымша, оның құнды және нақты бағалануы аса маңызды және жарқын болашақ кепілі екені анық. Жұмыста Мұхаммед Хайдар Дулатидің философиялық көзқарастарының тарихи және философиялық мәні бүгінгі таңдағы осы ауқымды зерттеулерге деген үлкен зәрулікті жояды. Қол жеткізілген басты нәтиже - түпнұсқа мәдениеттің ежелгі бастауларын және түркі өркениетіне сәйкес келетін тұжырымдамалық негіздерді мұқият зерттеу қажеттілігін анықтау деп санаймын. Диссертациялық зерттеуде ортағасырлық ұлы ойшыл Мұхаммед Хайдар Дулатидің мәдени және тарихи құндылықтар жүйесінің терең тамырлары талданады. Дәйектелген тұжырымдар барысында докторант жаһандану дәуіріндегі қазақстандық қоғамның өзекті мәселелері бойынша қабылдануы тиіс шешімдерге ойшылдың терең философиялық мұрасындағы түркі өркениетінің ұлттық мәдениеті мен тарихи құндылықтары тұрғысындағы көзқарастарын пайдалану қажеттігін ұсынады. Бұл тұрғыда диссертацияның ғылыми және ұлттық философияның ағымдағы проблемалары негізінде үлкен маңызы бар және маңызды ұсыныстар ұсынылады.

Осы пікірлердің бәрінде диссертация қорғауға лайықты деп танылды. Алдын ала жауабыңызға рахмет!!!

Доц. Доктор Мехмет Али Домбайчи
Түркия Республикасы Гази университеті, Білім факультетінің профессоры

ПАРАҚТЫҢ АРҒЫ ЖАҒЫНА
ҚАРАҢЫЗ
СМ. НА ОБОРТНОЙ СТОРОНЕ